

переконання експерта – «це не інстинкт, не беззвітна інтуїція; це – свідомо і вільно сформоване переконання, що має об'єктивні підстави, які дозволяють зробити тільки один правдивий висновок» [3, с. 467].

Однією з відмінностей внутрішнього переконання судового експерта є те, що воно формується як підсумок оцінки ходу і результатів проведеного ним дослідження, а не доказів, що є характерним для слідчого, судді, прокурора [4, с. 86–87]. Тож у судовоекспертній діяльності не тільки не виключається, але й відіграє суттєву роль такий суб'єктивний фактор, як внутрішнє переконання судового експерта, яке базується на об'єктивних даних, отриманих у процесі дослідження об'єктів експертизи.

Як відомо, усі дії в кримінальному провадженні спрямовані на встановлення обставин кримінального правопорушення. Такі дії потребують вольових зусиль, котрі завжди закінчуються прийняттям певного рішення. Воля особи спрямовується спочатку на пошук рішення (його формування), а потім – на його реалізацію [5, с. 130].

Список використаних джерел:

1. Сорокотягин И. Н. Юридическая психология : учебник для академического бакалавриата / И. Н. Сорокотягин, Д. А. Сорокотягина. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2015. – 461 с.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Белкин Р. С. Курс криминалистики : учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., доп. / Р. С. Белкин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.
4. Шерстюк В. М. Судово-експертна діяльність (організаційно-правові та морально-психологічні засади) : монографія / В. М. Шерстюк ; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – Х. : Право, 2008. – 194 с.
5. Узнадзе Д. Н. Общая психология / пер. с груз. Е. Ш. Чомахидзе ; под ред. И. В. Имедадзе. – Москва : Смысл ; Санкт-Петербург : Питер, 2004. – 413 с.

Радіонова Марина Володимирівна,

курсант навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Аналіз сучасної злочинності свідчить про збільшення кількості злочинів, які чиняться неповнолітніми. Це стосується й вбивств. Так, у 2017 році зареєстровано 57 вбивств, вчинених неповнолітніми, у 2018 році – 44, а в 2019 році (дані за 9 місяців) – 67 [5]. Негативні соціальні процеси, руйнування усталених суспільних інституцій

роботи з підлітками призводять до стабільно високих показників вчинення вбивств неповнолітніми.

Опрацювання вироків судів засвідчує, що значна кількість тяжких та особливо тяжких злочинів вчиняється неповнолітніми у складі групи, що підвищує суспільну небезпеку кримінальних правопорушень. Злочинність серед неповнолітніх сьогодні являється домінуючою серед вчинених злочинів взагалі. Тому боротьба зі злочинністю серед неповнолітніх є пріоритетним завданням правоохоронних органів. Вивчення практики роботи слідчих підрозділів свідчить про недостатню високу результативність розслідування насильницьких злочинів неповнолітніх, що зумовлено, поряд з об'єктивними чинниками, й відсутністю видової криміналістичної методики розслідування злочинів цієї категорії [7].

Розслідування злочинів вчинених неповнолітніми, пов'язано із вирішенням низки проблемних питань і має особливості. На ці особливості впливає вік порушників, соціально-психологічні особливості та статус у суспільстві, недостатня соціальна зрілість, незавершеність інтелектуально-вольового розвитку. Кримінальна відповідальність настає за умови, що діяння вчинила особа, якій виповнилося 16 років, але в окремих випадках вона настає з 14 років [1]. Згідно статті 3 Кримінального процесуального кодексу України, малолітня особа – це дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [1].

Даний вид злочинності, а саме вбивства вчинені неповнолітніми, має здебільшого груповий характер. Це пов'язано з їх психофізіологічними і соціально-груповими особливостями. Підліток, особливо соціально неблагополучний, завжди тягнеться до сили, а об'єднання в групи набагато її збільшує. Щодо криміналістичної характеристики вбивств, вчинених неповнолітніми можна сказати, що для них зазвичай не властива попередня підготовка, а також життя заходів до приховування слідів [6]. Це пояснюється тим, що значна кількість вчинених підлітками деліктів має ситуаційний характер і обумовлена конкретними обставинами, наприклад відсутністю охорони на об'єкті, перебуванням злочинця або потерпілого в стані алкогольного сп'яніння, тощо. Для більш повного розуміння, що саме являє собою криміналістична характеристика вбивств, які вчиняються неповнолітніми, можна розглянути такі закономірності:

1. Місце вчинення вбивств у 70% випадків обирається неповнолітніми випадково.

2. Типи жертв вбивств, вчинених неповнолітніми: потерпілі, поведінка яких спрямована на протидію правопорушникові (як правило, вони зі злочинцями не знайомі) – 11%; потерпілі, дії яких не перебувають у причинному зв'язку зі вчиненням злочину (нейтральна поведінка) – 30%; потерпілі з віктимною поведінкою (негативною, аморальною, провокаційною) – 59%.

3. Простежується зв'язок між вибором способу вчинення злочину та індивідуальними особливостями потерпілого (рівнем його фізичного розвитку), кількістю потерпілих та взаєминами зі злочинцем [3].

На вчинення діяння неповнолітніми загалом вказують такі сліди:

а) залишені, викинуті, загублені особисті речі, за якими можна визначити вікову групу правопорушників (наприклад, окружність голови за шапочкою або розмір залишеної рукавички);

б) невеликі розміри отворів, крізь які відбулося проникнення до приміщення;

в) сліди зубів на продуктах харчування, на виплюнутій жувальній гумці;

г) особливості слідів рук і взуття, зокрема їх розмір тощо.

Вбивства вчиняються в основному неповнолітніми чоловічої статі (92 %), серед яких у віці до 14 років – 11 %, від 14 до 15 років – 68 %, від 16 до 18 років – 21 %. За способами вбивства виділяють: удари побутовими предметами широкого господарського вжитку, що за своїми технічними характеристиками придатні заподіяти смерть потерпілому. Йдеться про сокиру, молоток, арматуру, фрагмент труби, гантелю, камінь, палицю тощо. Друге місце посідають удари ножами різної конструкції. На третьому місці йде заподіяння смерті шляхом асфіксії, при цьому у більшості випадків використовувалися ремені, шнури від електроприборів, завчасно заготовлені мотузки тощо. Удари руками, ногами, від яких наступила смерть потерпілого, відмічені у п'ятій частині випадків [3].

Під час розслідування всіх злочинів – огляд місця події є першочерговою слідчою (розшуковою) дією, саме в процесі здійснення якої з'являється первинна інформація про подію кримінального правопорушення. На початковому етапі розслідування правильне визначення предмета доказування та переліку обставин, які підлягають установленню є одним із ключових завдань слідчого [6]. При огляді місця події правоохоронними органами має бути глибоко проаналізований спосіб учинення злочину, який більш виразно відбиває особистісні якості неповнолітнього правопорушника, оскільки він обумовлений головним чином суб'єктивними властивостями підлітка, відсутністю життєвого й професійного досвіду.

Стан злочинності неповнолітніх викликає глибоку занепокоєність, вимагає пошуку нових ефективних засобів запобігання їй, вжиття додаткових заходів з боку державних, зокрема правоохоронних, органів та громадськості, що сприяли б поступовому скороченню злочинних проявів серед неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 жовтня 2019 р. : (ОФЦ. ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2019. – 408 с.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 18 жовтня 2019 р. : Офіц. текст. – К. : Алерта, 2018. – 212 с.

3. Маланчук П. М. Криміналістична характеристика особи неповнолітнього злочинця та вчинених ним злочинів. 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://knowledge.allbest.ru/law>.

4. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 16.04.2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/va005700-04>.

5. Генеральна прокуратура України., 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.gp.gov.ua/ua/>.

6. Андреев О. О. Специфіка доказування у справах про вбивства, вчинені неповнолітніми // Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ. 2006. – Випуск 35. Харків. – С. 191–199.

7. Копотун І. М. Профілактика злочинності неповнолітніх. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 282 с.

Семижон Алла Володимирівна,

слухач 2-го курсу магістратури Національної академії внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ РОЗРОБОК КОГНІТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ БРЕХНІ ПІД ЧАС ДОПИТУ

Як відомо, однією з причин неефективного досудового розслідування вважають неякісне проведення такої слідчої (розшукової) дії як допит. Дану проблему пояснюють відсутністю у слідчого необхідного комплексу психологічних знань та недостатністю навичок встановлення психологічного контакту з допитуваною особою. В результаті, на шляху отримання об'єктивних показань під час проведення допиту виникають конфліктні ситуації та відбувається повідомлення викривленої інформації. Саме тому для слідчого дуже важливо володіти вмінням пізнавати механізм збору інформації та виявляти неправдиву інформацію, що безпосередньо досягається за допомогою розробок когнітивної психології та психології брехні.

Когнітивна психологія (англ. *cognition* – знання, пізнання) – це сучасний напрям психології, представники якого досліджують внутрішню організацію психічних процесів: сприйняття, розпізнавання образів, уваги, пам'яті, уяви, мовлення, мислення, прийняття рішення. Такі процеси у своїй сукупності дозволяють отримувати, досліджувати, обробляти, кодувати, зберігати, запам'ятовувати інформацію, а згодом керувати нею та використовувати у необхідних ситуаціях.

Саме із запам'ятовуванням та відтворенням інформації у допитуваної особи при допиті найчастіше виникають труднощі. Слідчий, який не володіє знаннями щодо закономірностей активізації